

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Elevenplanerade lektioner på SFI

En undersökning om vuxna elevers förutsättningar för bättre lärande genom att eleverna tar större ansvar för sin inläring.

Eva-Pia Persson

LAU690

Handledare: Carl-Henrik Lyttkens

Examinator: Jan Lindström

Rapportnummer: HT11-2450-06

Abstrakt

Titel: Elevplanerade lektioner på SFI. En undersökning om vuxna elevers ökade förutsättningar för bättre lärande genom att eleverna tar större ansvar för sina egna studier.

Examensarbete inom lärarutbildningen

Författare: Eva-Pia Persson

Termin och år: HT 2011

Kursansvarig institution: Sociologiska institutionen

Handledare: Carl-Henrik Lyttkens

Examinator: Jan Lindström

Rapportnummer: HT11-2450-06

Nyckelord: Elevplanering, SFI, individuellt, metod, stöttning, handledare

Syftet med undersökningen var att dels få veta om egenplanerade lektioner kunde ge bättre förutsättningar för att lära ett andraspråk som t.ex. svenska och dels för att få veta om eleverna kände sig sporrade att ta eget ansvar för sitt lärande. Deltagarna i undersökningen som var 15 kvinnor och 6 män från olika länder, fick svara på 13 frågor i en enkätundersökning och blev dessutom observerade under en 6-månaders period. I analysen framkom att de flesta eleverna tyckte om att planera och att bestämma själva. De tyckte också om att bestämma takten på inläringen. Flertalet av eleverna var nöjda med undervisningen och de tyckte de fick tillräckligt med hjälp av läraren. Eleverna svarade också att de tyckte om när läraren undervisade hela tiden, vilket var motsägelsefullt. Genom observationer i klassen var det märkbart att stämningen i klassen var mycket positiv. Det tog lite tid att införa egenplanerade lektioner i klassen men de eleverna som var motiverade kunde snabbt anamma metoden. De elever som inte hade rätt motivation eller förmåga att ta till sig undervisning med elevplanerade lektioner, visade sig senare ha svårigheter även med ett mer traditionellt arbetssätt.

En presentation av de forskare och författare som har citerats och kommenterats följs av en översikt över deltagarna och deras svar på enkäten vilket även presenteras i form av tabeller och diagram. Vidare följer resultat med observationer och en diskussion som stöts av de forskare och författare som är relevanta för undersökningen och presenteras i avsnittet bakgrund.

Förord

Den här undersökningen har jag gjort på de elever som jag undervisade på SFI, VT 2011. När jag läste på Korta Programmet kom jag i kontakt med elevplanerade lektioner som Jörgen Tholin skrev om (2001, refererad i Ferm & Malmberg, 2001:214-224). Jag blev intresserad och tänkte att jag kunde använda samma metod med mina elever på SFI. Efter att ha arbetat enligt den metoden en tid ansåg jag att det fungerade mycket bra och eleverna var mycket positiva till metoden. Därför valde jag att skriva min uppsats om detta tema. Kanske kan det inspirera andra lärare till att arbeta efter denna metod eller kan det kanske medföra vidare forskning inom området.

Innehållsförteckning

	sid
1. Abstrakt	2
2. Inledning	5
3. Syfte	6
3.1 Frågeställningar	6
4. Metod	6
5. Bakgrund	7
5.1 Elevplanering	7
5.2 Elevplanering på SFI	8
6. Teoretisk anknytning	11
7. Resultatredovisning	15
7.1 En termin med elevplanerade lektioner	15
7.2 Deltagare	17
8. Resultat	20
8.1 Observationer	20
8.2 Elevenkät	22
9. Diskussion	24
9.1 Arbetssättet	24
9.2 Aktivering av tidigare kunskaper	25

9.3 Inlärningsstakt och progression	26
9.4 Svårigheter och motsägelser	27
10. Sammanfattande kommentarer	28
11. Litteraturlista	30

Figur och diagramförteckning

Bilaga 1. Översikt elever	31
Bilaga 2. Enkätundersökning	32
Bilaga 3. Enkät svar på frågorna 5-12	33
Bilaga 4. Enkät svar på fråga 1	34
Bilaga 5. Enkätfråga 1	35
Bilaga 6. Progression	36
Bilaga 7. Progression högre utbildning	37
Bilaga 8. Progression gymnasieutbildning	38
Bilaga 9. Progression lägre utbildning	39

2. Inledning

För bara 5 år sedan såg elevsituationen på SFI i en stad i Västsverige helt annorlunda ut. De flesta eleverna var då flyktingar som hade alla de problem och svårigheter det medförde med sig i bagaget. Idag är läget ett helt annat. Eleverna kommer till största delen till Sverige p.g.a. kärlek, giftermål eller för att söka nya försörjningsmöjligheter. De flesta arbetsgivare i Sverige kräver åtminstone D-betyg i svenska som andraspråk vilket är slutbetyget på SFI. De vill att deras anställda ska kunna kommunicera och förstå de regler och instruktioner som finns på arbetsplatsen. Uppgifterna om elevstrukturen har framkommit genom de uppgifter som alla undervisande lärare får ta del av i undervisningen på SFI.

De flesta elever som studerar på SFI idag har gymnasiekompetens från sitt hemland och många har studerat på högskola och därför behöver också utbildningen på SFI förändras för att passa flertalet SFI-studerande. En alternativ lösning kan vara att arbeta med eleverna på ett sätt där eleverna kan vara med och bestämma hur de vill studera och i vilken takt. En artikel av Tholin i *Språkboken* (2001, refererad i Ferm&Malmberg, 2001:214-224) handlar om elevplanerad undervisning. Boken lästes av författaren på Korta Programmet HT 2010. Jörgen Tholin (Ibid) skriver i sin artikel om elevplanerad språkundervisning på engelska. Han skriver att för honom är det något som i grunden bygger på den elevsyn och den ämnessyn som man omfattar. Artikeln väckte intresset att arbetsmetoden skulle kunna användas i undervisning på SFI. Det är en metod som kan tillföra mycket för både lärare och elever. Eftersom målen för undervisningen i dag genomsyras av individualisering och att lära eleverna att ta eget ansvar för sin inläring, samt ett livslångt lärande, kan det vara en god start.

SFI i en stad i Västsverige drivs på uppdrag av kommun och rektor, av ett utbildningsföretag. Som undervisande lärare i en grupp BC-elever på SFI väcktes tanken om att införa elevplanerade lektioner i gruppen. Efter samtal med andra undervisande lärare, rektor och chefen för utbildningsföretaget, kom elevplanerad undervisning att bli den metod som användes i gruppen. Eftersom elevgrupperna förändras efter hand, var det en annan lärare som fick i uppdrag att undervisa i BC-gruppen, som kom att få en annan struktur genom att vissa omplaceringar i gruppen ledde till att fåtal av de ursprungliga eleverna fanns kvar. Den lärare som tog över undervisningen i gruppen ville följa en annan metod. Undervisningsmetoden med egenplanerade lektioner genomförs idag på SFI i En stad i Västsverige i Introduktionsgruppen och eftersom det är kontinuerligt intag, passar metoden mycket bra i den gruppen. Introduktionseleverna flyttas efter en tid vidare till andra grupper eller kommer eventuellt att bli en egen grupp.

Genom litteratur som har betydelse för den här uppsatsen och genom att direkt prata med elever och fråga dem hur de ser på och hur de tänker om undervisning och lärande samt genom att göra en utvärdering i form av en enkätundersökning är tanken att få fram svar som kan visa på ett annat sätt att undervisa elever på SFI. Eventuellt kan det inspirera andra till att lära känna det här sättet att undervisa och vidare att inspirera andra till att forska mer i den här frågan.

3. Syfte

Syftet med den här undersökningen är att dels få veta om egenplanerade lektioner kan ge bättre förutsättningar för att lära ett andraspråk som t.ex. svenska och dels för att få veta om eleverna känner sig sporrade att ta eget ansvar för sitt lärande.

3.1 Frågeställningar

1. Kan egenplanerade lektioner ge bättre förutsättningar för att lära svenska?
2. Tar eleverna bättre ansvar för sitt eget lärande om de får planera sin undervisning själva?

4. Metod

Undersökningen är baserad på ett eget underlag, där jag som undervisande lärare i en grupp elever, har dokumenterat tillvägagångssätt, förlopp och noteringar för de vuxna elever som deltog i undervisningen på SFI. Observationerna är gjorda under vårterminen 2011 och eleverna har gett sitt medgivande till att medverka i min undersökning. Alla namn är fingerade så att ingen kommer att kunna känna sig utpekad. Eleverna kommer att få säga sin mening genom en enkätundersökning som är anonym och genom samtal med lärare. Eleverna blev också observerade under tiden som de studerade. De elever som svarade på enkäten var samma elever som deltog i undervisningen under vårterminen 2011 och eftersom de fortfarande studerade under höstterminen 2011 men med andra lärare, fick de lärare som undervisade i uppdrag att utföra enkätundersökningen.

Undersökningen kommer att få stöd av relevant litteratur för att om möjligt bringa klarhet i de frågeställningar som har ställts. Undersökningen kan vara relevant för vidare forskning inom området och för lärare som vill arbeta enligt metoden ifråga. Enkäten har inte föregåtts av en pilotstudie och eftersom eleverna vid undersökningstillfället inte hade kommit så långt i sina språkstudier påverkade detta valet av de enkätfrågor som eleverna fick besvara. Det var nödvändigt att formulera frågorna så att eleverna kunde förstå dem, på ett enkelt sätt. Om enkäten hade föregåtts av en pilotstudie hade enkätfrågorna kunnat se lite annorlunda ut och detta hade kunnat resultatet i studien.

Studien var avsedd att undersöka om egenplanerade lektioner, som metod, kan främja undervisningen och eleverna på ett positivt sätt och därför finns det även uttalanden och information som författaren har tagit del av under tiden som den här studien omfattar. Observationerna är gjorda i klassrummet under tiden som studien varade och det har förekommit diskussioner och samtal mellan elever och undervisande lärare, författaren, som läsaren får ta del av i texten, framför allt i resultatet och diskussioner.

5. Bakgrund

5.1 Elevplanering

Vad elevplanerad språkundervisning går ut på

Begreppet Learner Autonomy eller elevplanerat arbete som det benämns på svenska kan tolkas som ett förhållningssätt snarare än en metod skriver Jörgen Tholin(2001, refererad i Ferm&Malmberg, 2001:214-224). Henri Holec(1979, refererad i Tholin, 2001) som är en föregångare för autonomitankar beskriver det som: ”*The ability to take charge of one’s own learning*”(2001, refererad i Ferm&Malmberg, 2001:214). En av de första lärarna som arbetade med elevautonomi redan i nybörjarundervisning var Leni Dam (2000, refererad i Tholin 2001:214). Hon betonar vikten av att skapa så goda förutsättningar som det bara är möjligt för att lära sig ett främmande språk.

An autonomous learning environment is neither teacher directed nor learner directed; or rather, it is both and. What we are aiming at is in my view a learning directed environment(Ibid).

Learner autonomy handlar om att successivt låta eleverna ta eget ansvar för sin inläring, få dem att reflektera över hur de lär sig och att öva dem inför ett samarbete med andra skriver Tholin(2001, refererad i Ferm&Malmberg, 2001:214-224), men det finns ingen klar metod för hur man ska gå tillväga.

Tholins egna erfarenheter av elevplanerat arbete.

I artikeln som Tholin har skrivit i Språkboken (Ibid.) berättar han hur han lade upp den egenplanerade undervisningen och de erfarenheter han gjort. Tholin arbetar som engelsklärare på högstadiet och hans metod är att ge eleverna allt mer ansvar efterhand men att elevplaneringen försiggår i samråd med läraren. Läraren är den som besitter ämneskunskaper men istället för att arbeta på ett traditionellt sätt blir läraren mer som en handledare. Tholin betonar också vikten av att inskolningen sker stegvis och inte på en gång. Eleverna behöver tid att vänja sig. Det är också viktigt att eleverna blir medvetna om på vilket sätt de lär sig och att det finns olika metoder om hur det går till. Tholin skriver:

När eleverna arbetar aktivt med olika modeller för att lära sig språk och sedan ges tid att reflektera kring dessa, ökar också deras medvetenhet om hur de fungerar som språkinlärare. De utvecklar helt enkelt olika strategier för att lära sig (Ibid).

Elevplanering innebär inte att eleverna ska bestämma allt, utan det är elever och lärare som tillsammans bestämmer menar han. Tholin anser att det är viktigt att eleverna får ett riktigt inflytande över det som sker i klassrummet, om de ska kunna bli engagerade.

De elever som behöver extra stöd, svaga elever, har ofta ett extra stort behov av att få en tydlig struktur och det får de genom att egenplaneringen ger de ramar som krävs. Genom de diskussioner och mål som framtagits vet eleverna vad som förväntas av dem. De vet också att de kan få hjälp och stöd av klasskamrater och lärare.

Alla elever blir på det här sättet inskolade i att de genom att stödja och hjälpa varandra själva kan få hjälp och stöd när de behöver det.

Ett elevplanerat arbetssätt innebär att det på ett naturligt sätt anpassas till varje elev individuellt menar Tholin. Han uttrycker också att det är viktigt att texterna som eleverna ska läsa är intressanta och anpassade för dem. Ett intressant innehåll både på undervisning och på material kan innebära en stor draghjälp för att elevernas språk ska utvecklas formellt. Tholin arbetar enligt portföljmodellen med planering, dokumentation, tid för reflektioner och någon form av utvärdering. Hans erfarenhet av engelska i grundskolan är att elevernas kunskaper blir alltmer spridda. Han tror att duktiga elever blir duktigare och därför blir skillnaderna i kunskaper mycket stora men han anser att elevplanerade lektioner ökar chanserna även för de svaga att lära sig ett språk som t.ex. engelska på ett positivt och roligt sätt, även om det är själva lärandet som är i centrum skriver Tholin(2001, refererad i Ferm&Malmberg, 2001:214-224).

5.2 Elevplanering på SFI

SFI är en frivillig skolform dit flyktingar eller inflyttade personer söker sig för att lära sig svenska. På SFI i en stad i Västsverige kan man studera på B, C och D-nivå. Utbildningen är gratis men eleverna kan inte få bidrag för att studera där. Eleverna kommer från olika sociala sammanhang och har mycket olika skolbakgrund. Många elever blir klara på SFI inom ett år, en del tidigare och en del elever behöver bara några månader för att bli färdiga. Andra elever behöver mer tid. Timmarna som eleverna deltar i undervisningen räknas för man ska få en uppfattning om hur länge de har studerat. Orsakerna som ligger bakom varje elevs progression är många. En snabb progression kan bero på att elevens modersmål är likt svenskans i grammatik eller konstruktion, eller elevens kunskap i ett eller flera främmande språk som t.ex. engelska, eller på elevens tidigare utbildning och studievana. En långsam progression kan tyda på att eleverna kommer från ett land med ett mycket olik alfabet eller med mycket olika ljudenheter. Det är alltså många olika faktorer som påverkar elevernas progression och detta försöker man ta hänsyn till på SFI i En stad i Västsverige. De elever som har en mycket långsam progression kan få längre tid för att lära sig svenska om man märker att eleven lär sig. . I tabellen på sidan 27 kan man se vilka modersmål eleverna har och vilka andra språk eleverna talar. I tabellen kan man också utläsa hur många timmar eleven har studerat på SFI. För att få en djupare bild av timmarna, kan det vara bra att veta att eleverna studerar 15 timmar i veckan, 3 timmar per dag. Detta innebär c:a 300 timmar per år.

Undervisningen på SFI är speciell på det sättet att de elever som är analfabeter får lära sig att skriva och läsa på en annan plats. Det är inte så många analfabeter i En stad i Västsverige vilket också skiljer sig från många andra platser i landet som bedriver Sfi-undervisning. De elever som har studerat mer än 500 timmar, ibland kan det vara mer, och bedöms ha dålig progression får istället möjligheten att studera på Gruv-special. Benämningen Gruv står för grundvux (grundutbildning för vuxna, 7-9 klass) men är en basutbildning som kan liknas vid SFI. På Gruv-special kan eleverna studera för att få C- och D-betyg och kan eventuellt också studera andra ämnen som ingår i grundutbildningen för grundvux. Fördelen med detta arrangemang är att eleverna får en ny möjlighet att klara utbildningen i svenska som andraspråk på Sfi-nivå och de kan också få möjligheten till att få bidrag från SFI under studietiden.

Eleverna på SFI kommer från många olika kulturer och länder, vilket medför helt olika inlärningssätt och sätt att definiera utbildning och bildning. Därför är det viktigt att undervisningen går till på ett för eleverna meningsfullt och väl genomtänkt sätt. Eleverna lär sig inte ett andraspråk enbart genom formell utbildning i skolan, utan också ute i samhället genom olika aktiviteter som t.ex. praktik. Därför är den tid det tar för den enskilde eleven att lära sig svenska som andraspråk mycket individuell. Vissa elever har tillgång till ett stort inflöde av målspråket medan andra har begränsningar p.g.a. ett ibland obefintligt nätverk.

”Bildning är inget som bara ges i skolan. Utan den är en livslång process som minst lika mycket bygger på informellt lärande. Liedman, skriver Gärdenfors(2010:17), påpekar att bildning kräver en nyfikenhet som inte sätter gränser för sig själv och den kräver en frihet för den enskilde att själv välja sina kunskapsvägar”(Gärdenfors 2010:32).

Eleverna befinner sig på så olika nivåer redan vid start på SFI. Det kan bero på att de har varit i Sverige olika lång tid eller att de har vistats i olika miljöer med helt olika förutsättningar för att höra och lära målspråket. Men det kan också bero på individens förmåga att lära och bearbeta språket. Eftersom eleverna befinner sig på så skilda språkliga nivåer redan från början kan det främja ett annat undervisningsätt än det traditionella med mestadels katederundervisning. Det Håkansson(2000:43-61), skriver om att det, speciellt för svenska som andraspråkselever, är av vikt att utgå från inlärares behov. Dels därför att de är på olika nivåer men också för att de inte enbart tar in kunskaper med hjälp av andra utan är aktiva inlärare. Detta bidrar till att beakta andra undervisningsmetoder som t.ex. elevplanerade lektioner.

Kommunikation

Att kommunicera muntligt är en stor del av inläringen av svenska som andraspråk på SFI. Eleverna behöver muntlig interaktion för att kunna praktisera det de lär sig genom att lära grammatik och att läsa texter. Genom diskussioner i grupp och i par, men även i hela klassen, om värderingar och kulturskillnader, lär sig eleverna mer om den kultur de lever i och att använda sig av målspråket för att dela med sig av sin egen kultur och språkskillnader i respektive hemland. I samtal med andra lär sig eleverna också att det inte bara är de själva som har svårigheter med att lära sig ett nytt språk och med de nya kunskaperna och insikterna kan eleverna få större självförtroende. Det är av stor vikt att eleverna har förtroende för läraren och därigenom kan det bli en positiv stämning i klassen med ömsesidig respekt. Eleverna som deltar i undervisningen på SFI är alla vuxna människor från arton år och uppåt. De har alla olika kunskaper och erfarenheter med sig från tidigare liv och utbildningar i sitt hemland. Läraren har en stor uppgift att visa eleverna att det de lärt sig tidigare kan vara till stor nytta för dem och att tidigare kunskaper har betydelse.

SFI har fått mycket kritik för att det tar för lång tid att få ett betyg på D-nivå, vilket är slutbetyget. Inger Lindberg(1996:224-227), nämner detta, vilket jag presenterar i kapitlet Teoretisk anknytning. Mer än 10 år senare är situationen ungefär likadan vad gäller att SFI får kritik för sin inkompetens. De som kritiserar SFI är inte insatta i att andraspråksinläring kräver tid och framförallt motivation. Det är en stor fördel om det är roligt att lära. Idag har det tagits fram en bonus för att elever ska kunna avsluta sina studier fortare på SFI. Alla får inte bonusen, bara de som kommer från vissa platser i världen. Bara de välutbildade med studievana och som har lätt för att lära ett nytt språk hinner bli färdiga i tid för att få bonus. Varför är det så viktigt att påskynda en inlärningsprocess som behöver tid? Om eleven hastar sig igenom SFI, får han/hon kanske inte det djup i språket som krävs vid senare studier eller vid avancerade arbeten där språket spelar stor roll.

När eleverna arbetar med elevplanering på SFI, lär de sig att själva ta ansvar för sina studier men får samtidigt det stöd de behöver av läraren och kan få individuell hjälp med det som just de behöver just då. Eftersom forskning visar på att alla inlärare är på olika nivåer när de bygger upp ett nytt språk och att det är inläraren själv som upptäcker hur struktur och grammatik är uppbyggda kan ett elevplanerat sätt att arbeta, vara en bra modell. Med ett elevplanerat arbetssätt kan läraren fungera som handledare och individuellt ge den hjälp som eleverna behöver för att komma vidare. Elevplanering är inte enbart till för eleverna. Det kan också vara ett sätt för läraren att se var eleven befinner sig. Det är läraren som besitter kunskaperna och det är därför viktigt att läraren är en aktiv del i elevernas planeringar. Genom lärarens roll som handledare får alla elever sin beskärda del av lärarens tid och på det viset blir alla eleverna sedda. Rebecca Liedman(2006:104) skriver om sin egen skoltid och om att inte bli sedd så här:

Men mest handlar det om en människosyn, jag tro verkligen det, att det handlar om förmågan, men framförallt viljan, att verkligen se.

6. Teoretisk anknytning

Skolans uppdrag kan främjas genom elevplanerad undervisning

I skolverkets läroplan 1.2 Gemensamma uppgifter för de frivilliga skolformerna, skolans uppdrag, står det bl.a.

Skolan kan inte själv förmedla alla de kunskaper som eleverna kommer att behöva. Det väsentliga är att skolan skapar de bästa samlade betingelserna för elevernas bildning, tänkande och kunskapsutveckling.

Varje elev ska få stimulans att växa med uppgifterna och möjlighet att utvecklas efter sina förutsättningar. Varje elev ska möta respekt för sin person och sitt arbete. Eleverna ska bli medvetna om att nya kunskaper och insikter är förutsättningar för personlig utveckling. Detta ska syfta till att grundlägga en positiv inställning till lärande och att återskapa en sådan inställning hos elever med negativa skolerfarenheter. Skolan ska stärka elevernas tro på sig själva och ge dem framtidstro(Lpf 94).

Det står också i målen att skolan ska sträva mot att varje elev bl.a:

tror på sin egen förmåga och sina möjligheter att utvecklas och utvecklar en insikt om sitt eget sätt att lära och en förmåga att utvärdera sitt eget lärande samt utvecklar förmågan att arbeta såväl självständigt som tillsammans med andra(Ibid).

Eleverna ska få utveckla sin förmåga att ta initiativ och ansvar. Det är inte enbart skolan som ska förmedla alla kunskaper utan skolan ska skapa betingelser för detta. Alla elever ska kunna växa med uppgifterna och utvecklas efter sina egna förutsättningar. Skolan ska stärka elevernas tro på sig själva och ge dem framtidstro. Eleverna ska även utveckla sitt eget sätt att lära. Genom ett elevplanerat sätt att lära möjliggörs genomförandet av dessa punkter på ett sätt som för eleverna framåt i sin utveckling. De lär sig att ta ansvar för sitt eget lärande, vilket bygger upp självkänslan hos eleverna som kan hjälpa dem i deras eventuella fortsatta studier och i deras kommande yrkesroll.

Med elevplanering spelar grupperingen inte så stor roll

Cummins(1986, 1996, refererad i Axelsson 2004:509), som har forskat i andraspråksinlärning i USA och Kanada menar, Monica Axelsson i sin artikel om skolframgång och tvåspråkig utbildning, att elever som hamnar i lågnivågrupper, ofta får en mindre utmanande och mindre motiverande undervisning. Han menar också att det kan leda till att förväntningarna på att nå framgång i skolan blir lägre och att elevernas självkänsla blir låg, vilket kan leda till avbrutna studier(Ibid).

Aktivering av tidigare kunskaper

Dewey (2009:59) skriver om utbildning som riktgivare att i utbildningens allmänna funktioner är det ordet vägledning som på bästa sätt uttrycker att individens naturliga förmågor bör stöttas genom samarbete. Deweys tankar går att tolka som att genom att visa vägen för eleverna t.ex. med egenplanering tillsammans med lärare, kan det eleverna har lärt sig före, aktiveras.

I Cummins forskning om andraspråksinläring framgår att det är viktigt att aktivera elevernas tidigare kunskaper för att de ska inse vad de kan i ett visst ämne eller en viss fråga. Om eleverna inte görs medvetna om tidigare kunskaper, kan de kunskaperna inte underlätta inläringen och de inser inte sambandet av tidigare kunskaper och erfarenheter. I andra fall kan det finnas stora kulturskillnader mellan läromedelstexter och elevernas tidigare kunskaper. Cummins anser också att diskussioner i klassen om kulturella och språkliga skillnader kan skapa en känsla av delaktighet i klassrummet, vilket kan öka elevernas självkänsla och aktivt delta i inlärningsprocessen. Lärarens roll är att införa arbetsformer t.ex. arbetsscheman, utveckling av inlärningsstrategier, loggboksskrivande och utvärderingar. För att aktivt tillägna sig det nya språket, måste de uppleva en positiv och bekräftande interaktion med medlemmar av den kulturen, vars språk de vill lära sig. Ingen är viktigare än läraren i inlärningsprocessen. Strategier och arbetsformer är endast effektiva när relationen mellan läraren och eleven är präglad av respekt och bekräftelse. När eleverna känner sig stöttade och de känner att läraren tror på dem och förväntar sig att de ska lyckas så är möjligheterna stora att det blir så (Cummins 2000:95-97).

Att lära sig bra svenska

I boken *Tvåspråkighet med förhinder* skriver Inger Lindberg (1996:224-227) om SFI att språkinläring är något som bara delvis går att påskynda t.ex. genom ett intensifierat läsande. Andraspråksinläring är en långsiktig process där ett nytt system byggs upp efter hand. Dessutom måste andraspråksinlärare tillägna sig en helt ny kultur, ett nytt sätt att tänka. SFI har många gånger varit i fokus och det har ständigt varit diskussioner om elevernas bristande språkkunskaper och därmed har SFI-undervisningen ifrågasatts och dess bristande effektivitet. Formell andraspråksinläring är bara en pusselbit i den process som människor som kommer från andra länder genomgår skriver hon.

Bedömning

I Lpo 94 står det

Varje elev har rätt till att i skolan få utvecklas, känna växandets glädje och få erfara den tillfredställelse som det ger att göra framsteg och övervinna svårigheter (Utbildningsdepartementet 1998, s.9).

Lisa Björklund skriver angående föregående citat och om bedömning att bedömning kan delas upp i två delar. Den ena delen är medvetenheten hos eleven om kunskap och kvalitéer på dennes prestationer. Rollen som läraren har är att hjälpa eleven att öka sin tilltro till sitt eget kunnande för ett fortsatt bra lärande. Den andra delen är att eleven

måste bli medveten om vad han/hon ska fokusera på för att lära och att med lärarens hjälp, sätta upp nya och konkreta mål för lärandet (Pedagogisk bedömning, 2010, s.113). Eleverna behöver också bli medvetna om de kriterier som utbildningen har, för att få veta vad det är läraren bedömer. Detta kan öka deras självtillit om de vet vad de ska fokusera på för att nå målen.

Ordningsföljden alltid densamma när man lär ett nytt språk

Gisela Håkansson(2000, refererad i Naucler 2001:43-61) skriver i en artikel att eleven har blivit inlärare istället för att bara ta in kunskaper från någon annan. Det är särskilt ett stort motiv i svenska som andraspråk att utgå från inlärarens behov. Forskning visar att det är inläraren själv som upptäcker strukturen i språket och bygger upp sin inre grammatik som ändras efterhand som han/hon lär sig mer. Håkansson framställer kort en undersökning om formell och informell inläring i en artikel i Symposium 2000. I resultatet framkommer att det inte går att ändra på ordningsföljden i hur man lär sig, men däremot går det mycket fortare med formell inläring. I sina slutord skriver författaren att genom att se inlärare som aktiva individer som själva bygger upp och justerar sin grammatik gör att det blir naturligt med stora skillnader mellan eleverna i en grupp.

Att eleverna befinner sig på olika språkliga nivåer trots att de fått samma undervisning. Håkansson menar att genom att förstå att alla inlärare lär sig efter en speciell struktur som man kan testa med en s.k. PT-analys kan läraren anta rollen som lots och föra fram eleverna språkligt.

Metodik har betydelse

Bildningsbehoven i dagens samhälle ser annorlunda ut i dag än för kanske 20-30 år sedan. Därför är det inte bara vad och hur mycket vi ska lära oss som har förändrats, utan också på vilka sätt vi lär oss och i vilka kulturella omständigheter vi lever, skriver Roger Säljö(2000:23. Han fortsätter med att säga att det inte finns någon klar definition på vad som menas med att lära. Det finns olika teoretiska uppfattningar och olika psykologiska och pedagogiska teorier med helt olika tänkesätt på lärande och vad som är bästa sättet för att undervisa och förmedla kunskap. De idéer som finns om vad som utmärker lärande har mycket stor betydelse för hur undervisningen blir organiserad och vilka förväntningar vi har i skolan och i andra utbildningssammanhang. Angående Piagets kognitivistiska tradition skriver Säljö(Ibid) att ”människan inte är en passivt registrerande varelse som mottar sinnesintryck från omvärlden. Vi är istället aktiva och skapar meningsfulla helheter av det vi varseblir”.

Stöttning

Roger Säljö(2005, refererad i Forsell 2005:122-123). skriver om Vygotskijs syn på pedagogik och Vygotskijs tankar om den närmaste utvecklingszonen att utvecklingszoner inte finns i någon absolut mening men att de uppkommer i aktiviteter. Vygotskij menar att individen behärskar vissa kunskaper och färdigheter relativt säkert medan andra befinner sig i utvecklingszonen. De färdigheter och kunskaper är då inte utom räckhåll för att individen ska kunna klara av det. Individen kan kanske klara av en del av det men behöver stöttning för att klara av hela uppgiften.

När man erövrat denna nya intellektuella eller fysiska färdighet, uppkommer nya utvecklingszoner i relation till mer avancerade problem. Och så fortsätter det livet igenom när man introduceras till nya sociokulturella färdigheter och kunskaper(Ibid).

Språk lärs alltid in efter ett speciellt mönster som Håkansson(2000, refererad i Hyltenstam&Lindberg 2000:43-61) visar med sin forskning och genom PT-analysen. Vygotskij(1999, refererad i Forsell 2005:122-123) talar om utvecklingszoner. Vid språkinläring är det viktigt att läraren förstår att eleven genomgår olika faser och att det inte är möjligt att alla elever är på samma nivå samtidigt. Eleverna har också helt olika sätt att lära in språk. Därför är det viktigt att eleven får stöttning på den nivå som han/hon befinner sig. Med en traditionell språkundervisning kan det vara svårare att ge den stöttnings vid just den tidpunkt som eleven behöver den, eftersom det finns så många andra elever att ta hänsyn till. Med elevplanerade lektioner och med läraren som handledare kan det vara lättare att möta eleven vid dennes närmaste utvecklingszon och ge stöttning.

7. Resultatredovisning

I kommande text kommer resultatet av undersökningen att presenteras. Informationen har hämtats, dels av en elevenkät och dels av observationer och elevsamtal som författaren till den här uppsatsen har gjort under en termins arbete i en BC-grupp på SFI i En stad i Västsverige.

7.1 En termin med elevplanerade lektioner

Den här undersökningen har gjorts för att ta reda på om egenplanerade lektioner kan ge eleverna större förutsättningar för att lära sig svenska som andraspråk. Direkta observationer och dokumentationer i klassrummet av mig själv som undervisande lärare, visade på att eleverna trivdes mycket bra med arbetssättet och att planera själva. Eleverna visade en stor målmedvetenhet och dessutom var stämningen i klassen mycket god. De samarbetade också bra och hjälpte gärna varandra. För att få veta om mina iakttagelser stämde överens med elevernas åsikter och för att utvärdera vad de tyckte om att arbeta elevplanerat, fick de svara på frågor i en enkät. Enkäten var helt anonym och den gjordes av en annan lärare. Eleverna skulle svara på olika frågor om vad de tyckte om att planera själva och om vad de tyckte om traditionell undervisning (Se bilaga 2-4).

Studien med elevplanerade lektioner försiggick i en BC-grupp på SFI. SFI är en frivillig skolform för vuxna elever och eleverna har inte rätt till studiebidrag. P.g.a. att de inte får studiebidrag behöver de flesta eleverna arbeta så mycket de kan för att försörja sig. Det innebär att de ibland måste utebli från undervisningen och att de ibland är trötta. SFI som betyder svenska för invandrare, är indelat av sex olika nivåer som har benämningarna: A, B1, B2, C2, C3 och D. I en stad i Västsverige på SFI studerar inga elever på A-nivå. A-nivå är till för elever som är analfabeter. B1 är nästa steg där eleverna har lärt sig att skriva och läsa på svenska hjälpligt. På nivå B2 befinner sig elever som behöver tid på sig för att lära ett nytt språk eller som har dålig skolbakgrund. C2-elever har gått vidare från B-nivå eller bedöms ha långsam progression. C3-elever har minst gymnasieutbildning från sitt hemland och bedöms ha snabb progression. När man är färdig på C-nivå går man vidare till D-nivå för att därefter få betyg på SFI. Efter SFI kan man sedan studera på Grundvux och läsa in sjunde till nionde klass i grundskolan för att sedan få gymnasieutbildning på Komvux. Eftersom elevantalet inte är så stort i en mindre stad, är man oftast tvungen att ha olika nivåer i samma grupp. Det resulterar oftast i sammanslagna BC-grupper och CD-grupper.

Eleverna som ingår i undersökningen, förstår ganska bra svenska, så det är inte svårt att förklara för dem vad egenplanerade studier går ut på. Första dagen diskuteras olika studiemetoder, tankekartor, repetitioner, att förstå ord, översiktsläsning och vikten av att studera hemma. Därefter får eleverna ett planeringspapper där de själva kan planera sina studier dag för dag under en vecka. Alla elever har en lärobok och tillhörande övningsbok till sitt förfogande. Eftersom eleverna befinner sig på olika språknivåer kan de tillsammans med läraren diskutera fram var de ska börja i boken. Till läroboken hör kapiteltester och eleverna får själva bestämma när de vill göra test. Dessutom har läraren

olika genomgångar i t.ex. grammatik som passar de flestas nivå. De elever som redan förstår innehållet i genomgången kan antingen studera enskilt eller vara med och repetera. Varje eller varannan dag läggs också ett muntligt moment in i planeringen för att eleverna ska få praktisera det de lärt sig genom att läsa. Läraren fungerar resten av tiden som handledare genom att cirkulera i klassrummet och hjälpa elever som behöver det.

Efter att eleverna har gjort test, rättar läraren och räknar samman poängen. Därefter går läraren igenom testen tillsammans med eleven för att han/hon ska förstå vad som är fel och läsa på mer där det behövs. Ibland får eleven repetera kapitlet igen och göra ett nytt test. Eleverna måste förstå att det inte bara är att skynda sig igenom materialet utan de måste förstå innehållet också

I slutet på första veckan börjar eleverna förstå vad egenplanerat arbete är och att det är de själva som måste ta ansvar för sin inläring. Stämningen i klassen är mycket god och alla är positivt inställda till ett elevcentrerat arbetssätt. Det verkar som de sporrar varandra till att prestera bättre. Trots att några elever slutar och det tillkommer några nya fortsätter det att vara en god stämning med hög studietakt efter några veckor. Det börjar bli ganska stora skillnader i var eleverna befinner sig i sin inläring men det verkar inte vara ett problem för eleverna att acceptera att några elever är snabbare och några långsammare i sin studietakt. De har tydligen förstått att det är helt upp till dem själva och deras förmåga. Det är heller inga problem att få in nya elever i klassen därför att alla vet vad de ska göra och därför kan läraren ägna sig åt att lära de nya att arbeta efter egen planering.

Den tredje veckan börjar planeringen falla på plats. Eleverna jobbar på, både hemma och i klassen. De får inga läxor för de vet vad de ska läsa eftersom de har sin planering. De är mycket målmedvetna och sporrar varandra. Ingen vill bli back även om det inte finns några krav på när de ska göra tester. De börjar också förstå att det inte lönar sig att slarva igenom kapitlen för gör de test utan att ha förstått och läst på bra, blir resultatet dåligt och de får göra omprov. Förutom att arbeta efter sin egen planering lägger läraren in olika grammatikinslag och olika övningar som eleverna behöver lära sig. Ibland blir det också diskussioner i klassen om olika teman. Efter sex veckor börjar det märkas allt tydligare att eleverna är på olika nivåer. Några är på kapitel 4 medan andra har klarat av kapitel 7. Läsning av en lättare roman har tillkommit i klassen för att det behövs andra texter än bara från läroboken. Eleverna får arbeta med texterna på olika sätt, enskilt eller i par eller ibland i grupp, på olika sätt. Den sjunde veckan gör två elever Nationella prov på C-nivå med bra resultat. Det blir en del utskiftningar i gruppen, några elever flyttas uppåt och några elever tillkommer. Några elever gör inte så stora framsteg och det märks tydligt att de inte lägger så mycket tid på studier hemma. I samtal med eleverna framkommer det att några elever inte har viljan till att studera hemma även om läraren försöker få dem att förstå hur viktigt det är för dem att studera för att komma vidare. Andra elever har inte tid för att de arbetar mycket.

7.2 Deltagare

Eleverna som deltog i undervisningen med elevplanerade lektioner (fingerade namn) har alla gett sitt tillstånd till att delta i undersökningen.

Samon är en turk-bulgarisk man på 41 år. Hans familj har bott i Sverige i ungefär 1 år men han själv kom till Sverige för c:a 7 månader sedan. Han arbetar mycket som snickare och alltiallo men hinner i alla fall läsa svenska och talar svenska på jobbet. Han har ganska snabb progression. Samon har gymnasieutbildning.

Emma är en turk-bulgarisk kvinna, 52 år, som har bott i Sverige i c:a 10 månader. Hon har en del problem med ekonomi och boende. Hennes dotter blev fort färdig på SFI men hon själv har svårt att lära sig svenska. Emma har gymnasieutbildning.

Rawee från Thailand, en kvinna som är 33 år har bott i Sverige i c:a 10 månader. Hon har en svensk man som hjälper henne med språket men hon har stora svårigheter med uttalet. Rawee har gymnasieutbildning.

Gulbin, 36 år, kommer från Pakistan, där han har studerat på universitet i flera år. Han deltar i universitetsstudier här i Sverige också på engelska. Han har dålig närvaro på SFI och dålig progression, kanske p.g.a. att han använder så mycket engelska.

Melvin, 31 år, har universitetsutbildning från Iran. Han jobbar mycket för att lära sig språket men hans metod att översätta alla ord och uttryck rakt av kan vara till nackdel för honom eftersom det ofta blir konstiga översättningar. Han vill inte riktigt förstå att det kan vara fel metod. Han har annars bra progression. Han kom in i klassen efter de andra.

Luma är en ung kvinna på 26 år som kommer från Kosovo och har ett litet barn. Hon verkar inte så intresserad av att lära sig svenska. Hennes önskan är att få vara hemmafru och ta hand om sitt barn. Hon förstår inte så mycket svenska och har mycket långsam progression. Luma har gymnasieutbildning.

Sanna, 33 år från Bulgarien, var från början mycket nervös för att delta i undervisningen på SFI på grund av dåliga erfarenheter från tidigare skolgång i sitt hemland. Hon gör framsteg och lär sig men i sin egen takt. Sanna har gymnasieutbildning.

Andrea är en ung kvinna på 30år från Argentina. Hon är utbildad lärare och full koll på hur hon ska lära sig svenska. Hon har mycket snabb progression men hade nog förväntat sig att det skulle gå fortare.

Albin, 33 år, är en man från Pakistan som har snabb progression och vet mycket om Sverige och kulturen här. Han vet hur man ska lära sig språk på ett bra sätt. Han kom senare in i klassen. Albin har universitetsutbildning.

Galana, 28 år, studerar mycket målmedvetet för att lära sig svenska. Hon kommer från Kosovo. I början hade hon en tendens att vilja snegla på andras uppgifter för att ta sig fortare fram, men hon har insett att det inte lönar sig. Galana har grundskoleutbildning.

Tonanda från Thailand, är en lite tystlåten men flitig inlärare på 41 år som klarar sig bra med gott humör men hon går inte så fort framåt. Tonanda har grundskoleutbildning.

Rosa som kommer från Bulgarien är en ung kvinna på 28 år med ett barn. Hon har bra förståelse för det svenska språket men gör en del ordföljdsfel. Hon har bra progression. Rosa har gymnasieutbildning.

Dora från Bulgarien, är en ung kvinna på 21 år. Hon är bulgarisktalande men talar bra engelska. Hon har mycket lätt för att lära och kommer att bli färdig snabbt. Dora har gymnasieutbildning.

Hanna, en polsk kvinna på 44 år med ett litet barn har personliga problem i hemmet vilket säkert påverkar hennes inläring. Hon studerar så mycket hon kan och vill bli färdig så fort som möjligt. Tyvärr är inte hennes ambitioner i fas med hennes förmåga. Hon har svårt att uttrycka sig på svenska. Hanna har gymnasieutbildning.

Isa, 26 år och från Thailand, har stora familjeproblem som säkert påverkar hennes inläring men under tiden i klassen löser hon sina problem och kan koncentrera sig bättre. Hon har också stora uttalsproblem. Isa har gymnasieutbildning

Elisa, 27 år, är en ung amerikanska med allt för många järn i elden. Hon har en svensk sambo och ett stort umgänge med stora möjligheter att använda det svenska språket. Hon har mycket snabb progression. Hon är en av dem som kom in i klassen senare. Elisa har gymnasieutbildning.

Maria, 23 år från Irak, har mycket mindre progression än man kunde förvänta sig. Hon har enligt egen utsago stor hemlängtan vilket säkert påverkar hennes lust att lära. Maria har lärarutbildning.

Deedee, 36 år, thailändska, lär sig svenska men mycket långsamt. Hon har dessutom ganska svårt med det svenska uttalet. Hon flyttades till klassen från en svagare grupp. Deedee har grundskoleutbildning i 7 år.

Molly från Thailand är en mycket enträgen elev på 55 år som läser mycket hemma. Hon har inte många års skolbakgrund från hemlandet och det verkar som hon försöker lära sig allt utantill. Därför har hon ingen egentlig förståelse för det hon läser. Hon pratar bra svenska med ett bra uttal. Molly har bara gått i grundskolan i 2 år.

Ahmed, 31 år från Irak, kom sent in i gruppen. Han är en otålig man som vill bli färdig med SFI så fort som möjligt. Han pratar mycket bra svenska men har svårt för att läsa och skriva på svenska. Det kan bero på att arabiska och svenska skiljer sig så mycket språkligt men det kan också bero på skriv- och lässvårigheter, vilket kan vara svårt att få bekräftat på ett främmande språk. Ahmed har grundskoleutbildning.

Robert från Turkiet, är en s.k. "streetsmart" man på 39 år, som har stor kunskap om Sverige och dess kultur. Han är mycket vetgirig. Han pratar mycket bra svenska men har en stor ovilja mot att läsa och skriva. Det kan bero på en dålig skolbakgrund, grundskola i 5 år.

8. Resultat

8.1 Observationer

Arbetet i klassen med att lära sig svenska försiggick mycket målmedvetet och stämningen i klassen var mycket positiv. De tog gärna hjälp av varandra och de flesta frågade läraren när de behövde hjälp. En elev i klassen hade lite svårt att förstå att hon måste ta ansvar för sina egna studier och att fråga när hon inte förstod. Det var Luma och hon hade själv talat om att hon ville vara hemma och ta hand om sin son och hon var inte speciellt intresserad av att lära sig svenska. Emma hade mycket svårt att uttrycka sig på svenska och att förstå språkets struktur. Emma hade ingått i traditionell undervisning och var inte färdig med sina studier ännu vilket pekar på att varken egenplanerade lektioner eller ”vanlig” undervisning skulle ha hjälpt henne att ta till sig språket. Luma blev senare flyttad till en specialundervisning för att hon hade för många timmar och för dålig progression. Deede blev också flyttad till specialundervisning. Hon hade progression, men den var mycket långsam. Isa har fortfarande problem med uttalet men hon förstår och kan göra sig förstådd. Samon, Melvin, Andrea, Algot, Rosa, Dora och Elisa var mycket studieinriktade och vana vid att studera. De trivdes mycket bra med att planera själva och läste också mycket hemma. De uttryckte också att de tyckte det var ett mycket bra sätt att studera på. De eleverna som hade störst progression var Andrea, Elisa, Dora, Albin och Melvin (se tabell s.27). De fem eleverna talade alla engelska, vilket också var Elisans modersmål. Detta är också intressant därför att det visar på att tidigare språkkunskaper eller modersmål har betydelse. Syftet med min uppsats var inte att titta på tidigare språkkunskaper men det kan vara en iakttagelse som har betydelse för senare forskning. Sanna, Isa, Hanna, Tonanda och Galana arbetade på ett bra och positivt sätt och de gav också uttryck för att de trivdes i klassen och med arbetssättet. Robert och Ahmed gjorde också progression i sina studier men ville helst inte uttrycka sig skriftligt. De två eleverna kunde klara sig muntligt ute i samhället utan problem men hade dålig skolbakgrund och var mycket ovana vid att skriva, även på sitt modersmål. Både Robert och Ahmed tog ganska stor plats i klassen eftersom de helst ville prata hela tiden.

Ett elevplanerat arbetssätt var inte det bästa för de två eleverna men de hade svårigheter även i ett traditionellt undervisningssätt visade det sig senare när de bytte grupp och lärare. Eleverna som ingick i klassen som studerades vårterminen 2011, var på helt olika nivåer med helt olika förutsättningar. Diskussionen som fördes om studiemetoder var nyttig för eleverna för att de fick tänka efter hur de studerar och att det kan finnas flera sätt att studera på. Det framkom i diskussionen att många elever hade erfarenheter från sin skolgång i hemlandet som skilde sig mycket från svensk skola. En del hade elever hade erfarenheter från en mycket strikt skola, där det var bäst att vara tyst tills läraren begärde annat. Eleverna fick instruktioner om vad egenplanerade lektioner innebar. Diskussioner fördes i klassen om de kunde tänka sig att arbeta på det sättet och om de var villiga att ta eget ansvar för sina studier och sitt eget lärande. Studiemetoder diskuterades samt vilket material som skulle användas. Läraren berättade om hur det skulle genomföras och att det skulle finnas gemensamma genomgångar och möjligheter till muntliga samtal.

Den första veckan var arbetsam för läraren för att det tog lite tid för eleverna att förstå vad som förväntades av dem. De var lite avvaktande och tittade ofta på hur de andra eleverna jobbade. Några elever förstod med en gång vad de skulle göra medan det för andra var ett mycket annorlunda sätt mot det de var vana vid från sin skolgång i sitt hemland. I slutet av veckan verkade metoden att ha fallit på plats. Några elever fick börja från början i läroboken medan andra avverkade kapitlen i boken i rask takt. De eleverna som gick fort fram var Melvin, Andrea, Albin, Elisa och Dora. En del elever tyckte det var svårt att planera och visste inte vad de skulle skriva på planeringen, men med hjälp av läraren gick det mycket bättre.

Eftersom det är första gången som undervisning genomförs med egenplanerade lektioner på SFI i en stad i Västsverige är inte allting självklart hur det ska fungera. Därför måste läraren vara mycket observant i klassrummet för att om möjligt se till att alla eleverna är på rätt spår. Det märks snabbt att vissa elever är bra på att ta för sig och frågar om de behöver veta något medan andra är tystare och lite försiktigare med att fråga. Det är där läraren speciellt behöver vara observant och se till så att alla elever får utrymme och den hjälp de behöver. Alla behöver bli sedda.

Nya elever kom till i klassen efter några veckor men det verkade inte vara några problem, för den övriga klassen visste nu vad de skulle göra, även om de behövde fortlöpande hjälp och stöttning. Några elever gjorde tester som var godkända och det märks att de förstod texterna och grammatiken i läroboken. Några elever gjorde tester som inte var godkända och efter att läraren gått igenom testerna med dem och förklarat så att de verkligen förstod fick de repetera avsnittet och göra om testerna. I slutet på den tredje veckan frågade läraren om eleverna hade lust att göra något helt annat en fredag. Det tyckte eleverna var positivt. Eleverna fick arbeta i par och skriva dialoger som de sedan framförde genom rollspel inför klassen. Det blev mycket lyckat och ibland kan det vara bra med ett avbrott från det vardagliga och göra något helt annat. Också vid ett annat tillfälle gjordes ett avbräck från det vanliga och hela klassen gick på museum.

8.2 Elevenkät

De elever som ingick i undersökningen studerade i andra grupper och med andra lärare vid tillfället för enkätundersökningen. Eleverna som hade arbetat elevplanerat tidigare, ingick i tre olika grupper och deras lärare tillfrågades om de ville hjälpa till med att fråga de eleverna, om de ville hjälpa till med att svara på en enkät. Eleverna var positiva till detta. De flesta eleverna var i skolan vid tillfället men de två som var frånvarande fick svara dagen efter. Enkäten var helt anonym.

I gruppen som undersöktes ingick 15 kvinnor och 6 män och de studerade på BC-nivå på SFI. Den här gruppen startade med elevplanerad undervisning och arbetade efter den metoden på vårterminen 2011. Eleverna var flest kvinnor och det är så det ser ut på SFI i en stad i Västsverige. Andelen elever är flest kvinnor på undervisningen som försiggår på dagen. På kvällsundervisningen är antalet män större än kvinnor. Det beror på att det är fler män än kvinnor som arbetar dagtid som studerar på SFI och därför kan kvinnorna och de män som inte arbetar heltid dag, studera antingen förmiddag 08.00-11.20 eller eftermiddag 13.00-16.20. Eleverna i gruppen har studerat svenska som andraspråk, med elevplanerade lektioner under våren 2011. Under hösten har de studerat med traditionella metoder. Eleverna har olika utbildningar från hemlandet, några men inte så många har bara ett fåtal år i grundskola och andra har högskoleutbildning.

Eleverna fick svara på en utvärdering i form av enkät och så här svarade de:

Fråga 1: Kvinna eller man

Fråga 2: Vad talar du för språk?(Se bilaga 1)

Sju av eleverna talade engelska förutom sitt modersmål och två av eleverna var tvåspråkiga.

Fråga 3: Vad har du för utbildning?(Se bilaga 1)

6 av eleverna har högskoleutbildning, 9 gymnasieutbildning och 6 elever har grundskoleutbildning olika många år.

Fråga 4: Vad tycker du om att planera själv?

På frågan svarade 7 elever mycket bra, 10 elever bra och 4 elever lite bra.

Fråga 5: Lär du dig bättre när läraren undervisar hela tiden?

Där svarade 11 av eleverna Ja, 6 elever Nej och 4 Vet inte

Fråga 6: Tycker du om att bestämma själv hur mycket du ska läsa?

På frågan svarade 18 elever Ja, 1 Nej och 2 Vet inte

Fråga 7: Tycker du att du lär dig svenska?

Där svarade 19 Ja och 2 Vet inte

Fråga 8: Är det bra att du får välja om du ska läsa fort eller långsamt?

På den frågan svarade 16 ja, 1 Nej och 4 Vet inte

Fråga 9: Tycker du det är roligt att planera själv?

Där svarade 12 Ja, 2 Nej och 4 Vet inte

Fråga 10: Tycker du att du har fått tillräckligt med hjälp av läraren?

De svarade: 20 Ja och 1 Nej

Fråga 11: Är du nöjd med undervisningen på SFI?

20 elever svarade Ja och 1 Vet inte

Fråga 12: Är du nöjd med din egen insats?

På frågan svarade 20 Ja och 1 Vet inte

Fråga 13: Vad har du för mål med din utbildning på SFI?

13 elever svarade att deras mål är att få ett jobb. 6 elever vill använda utbildningen på SFI för vidare studier och 2 elever studerar för att lära sig bra svenska.

9. Diskussion

I diskussionen som följer kommer de författare, vilka har relevans för undersökningen och som använts som bakgrundsinformation i den här studien att användas, för att visa på fördelar och eventuella nackdelar med att använda elevplanerade lektioner på SFI. Diskussionsdelen är indelad i fyra olika avsnitt som tar upp de väsentliga punkterna i undersökningen: arbetssättet, aktivering av tidigare kunskaper, inläringstakt och progression samt svårigheter och motsägelser.

Syftet med undersökningen var för det första att få reda på om elevplanerade lektioner ger eleverna bättre förutsättningar för att lära sig ett andraspråk som t.ex. svenska. Svaret på den frågan är inte entydig. Troligtvis var tiden för kort för att eleverna helt skulle kunna ta till sig formen av ett elevcentrerat arbetssätt och det hade behövts en tvärgrupp för att jämföra resultatet med. Skolverket vill att skolorna ska förmedla att eleverna ska mötas med respekt och ha möjlighet att utvecklas efter sina förutsättningar, tro på sin egen förmåga och sina möjligheter att utvecklas och utvecklar en insikt om sitt eget sätt att lära. De ska också utveckla en förmåga att utvärdera sitt eget lärande samt lära sig att arbeta såväl självständigt som tillsammans med andra (Lpf 94). Detta blir emottett i den formen för lärande som elevplanerade lektioner utgör. Genom att eleverna själva deltar i planeringen och får säga sin mening kan de utvecklas på det sätt som skolverket förordar. Dessutom kan metoden medverka positivt till att stärka elevernas tro på sig själva och ge dem framtidstro, vilket också läroplanen föreskriver (Ibid.).

9.1 Arbetssättet

Eftersom det inte finns något klart tillvägagångssätt för hur man ska arbeta med ett elevplanerat arbetssätt enligt Jörgen Tholin (2001:214:224) är det upp till läraren och den klass som undervisas att finna det sätt som passar dem. Men ännu är inte elevplanerad språkundervisning ett helt beprövat förhållningssätt på SFI och det kan behövas tid för att implantera det bland lärare och elever. Tholin (Ibid.) betonar vikten av att inskolning sker gradvis. Det tar tid för eleverna att förstå att de själva får vara med och bestämma och även kan påverka vad och hur de ska läsa och lära sig. Speciellt för elever från andra kulturer och vitt skilda skolrutiner än dem som vi har i Sverige.

Det som kan vara svårast för läraren att förmedla är att eleverna själva måste ta ansvar för hur de lär sig och hur mycket de klarar av. Det kan vara lite ansträngande, men det är inte omöjligt. Elevernas tidigare kunskaper och erfarenheter kan vara helt olika och språket kan lägga hinder i vägen, men det är vuxna elever som har många tidigare kunskaper och erfarenheter bakom sig. Kanske förstår de inte direkt vad läraren säger och menar, men efter ett tag kan de använda sig av dessa tidigare kunskaper och förmedla dem till detta nya förhållningssätt av lärande. De svagaste eleverna som inte helt fann sig tillrätta med arbetssättet, hade troligtvis också klarat av att anpassa sig och tyckt det var roligt, men de hade behövt mer tid.

Fördelen med arbetssättet är att läraren får mer tid över för de svagare eleverna men det kan vara en nackdel för att vuxna inlärare behöver längre tid med att lära sig att arbeta aktivt och självständigt eftersom det är så olikt det de är vana vid från sina hemländer. Det framgick av undersökningen att de flesta eleverna var nöjda med att planera själva och att de tyckte om att bestämma själva vad de ville och kunde läsa. De flesta var också nöjda med den hjälp som de fick av läraren. Detta tyder på att arbetssättet är bra för även de svagaste eleverna men de behöver lite tid för att aklimatisera sig.

9.2 Aktivering av tidigare kunskaper

Vikten av att ta tillvara elevernas tidigare kunskaper och erfarenheter och att det kan leda till diskussion som både kan skapa delaktighet och självkänsla hos eleverna visar Cummins(2000:95-97) på genom sin andraspråksforskning i USA. Aktivering av elevernas tidigare kunskaper kan genomföras i vanlig undervisning men genom ett elevplanerat arbetssätt med läraren som handledare, visar observationer i klassrummet att det kan vara lättare att hjälpa eleverna till att få större självkänsla eftersom man kommer närmare eleven. Eftersom läraren använder mest tid som enskild handledare får alla eleverna den undervisningen som de behöver just då och på den nivå där de befinner sig. Vid de tillfällen som läraren sitter med den enskilde eleven förekommer det ofta samtal där eleven berättar olika saker från sitt tidigare liv i sitt hemland men också hur han/hon upplever olika saker i Sverige. Eleverna frågar också ofta om olika saker som de inte förstår i samhället. Dessa samtal kan ofta också ge upphov till diskussioner i hela klassen om hur man ska klara av specifika problem i det nya landet. Läraren använder också mycket tid till att sitta tillsammans i smågrupper och planera tillsammans med eleverna och då vågar eleverna fråga mer om det de inte förstår, än i den stora gruppen. Då kan läraren förklara för just de eleverna och även visa på olikheter och likheter i deras språk genom samtal om det. Genom dessa samtal kan eleverna också känna sig stöttade eftersom läraren ger dem tid, respekt och bekräftelse som Cummins(Ibid.) anser är så viktigt för att eleverna ska lyckas. Också Deweys(2009:59) tänkvärda ord som han skrev om utbildning, kan tolkas på det sättet att det är bra att eleverna får planera tillsammans med läraren för då kan deras tidigare kunskaper aktiveras. Cummins(Ibid.) talar om lärarens roll i undervisningen. Han säger att ingenting är viktigare än läraren i lärandeprocessen. I början när eleverna börjar på SFI är det många elever som känner sig osäkra och lite rädda för att börja i skolan och att lära sig svenska. Det kan bero på att de har dåliga erfarenheter sedan tidigare men det kan också vara att det är en helt ny erfarenhet att lära sig svenska i vuxen ålder och tillsammans med så många andra elever från olika kulturer. Genom att lärarens roll blir handledarens i egenplanerad undervisning, är det lättare att se på vilken nivå eller vilken utvecklingszon som eleven befinner sig på och då är det lättare att stötta honom/henne. Det framkom inte i enkäten vad eleverna kände inför aktivering av deras tidigare kunskaper och de hade inte kunnat förklara detta heller på den språkliga nivå som de befann sig på. Det var genom diskussioner med eleverna som det kunde observeras att detta var viktigt. Enligt observationerna i klassen verkar det inte vara svårare att aktivera elevernas tidigare kunskaper i elevplanerat arbetssätt.

9.3 Inlärningstakt och progression

Nästan alla elever tyckte det var bra att få bestämma i vilken takt de skulle läsa och nästan alla eleverna ansåg att de fick tillräckligt med hjälp av läraren och var nöjda med undervisningen på SFI. Eleverna kom regelbundet och uttryckte inget missnöje med skolan eller lärarna. I stort sett var alla nöjda med sin egen insats och tyckte att de lärde sig svenska. De två eleverna som hade vissa svårigheter med att finna sig tillrätta med elevplanering och som senare visade det sig hade svårigheter med vanlig traditionell undervisning också, hade kanske, om de fått mer tid på sig, och i sin egen takt kunnat klara av elevplanerade lektioner på ett mycket bra sätt. I enkätundersökningen kunde utläsas att av de högutbildade hade två elever dålig progression och tre elever hade bra. Av de elever som var gymnasieutbildade hade fem dålig progression, tre medel och tre bra. Av de lågutbildade hade fyra dålig progression och en bra (Se bilaga 5-6). Vid en senare observation av elevernas progression, några månader efter att de deltagit i elevplanerad undervisning, visade det sig att fler elever hade en dålig progression än de som hade en bra progression. Resultatet av den observationen har många olika förklaringar.

De elever som var högutbildade var Gulbin och Maria. Gulbin använde mycket engelska både till vardags och på högskolan där han studerade i Sverige. P.g.a. det hade han stora problem med svenskan och han använde sig av ett blandspråk. Dessutom var han inte i skolan mer än ett par gånger i veckan med större uppehåll ibland. Maria kommer från ett arabisktalande land och hade stora problem med att läsa och skriva svenska. Hon hade också en mycket stor hemlängtan vilket säkert påverkade hennes språkstudier. Mer anmärkningsvärt är den dåliga progressionen hos de eleverna som har gymnasieutbildning. Fem hade dålig progression, tre medel och tre bra. Förklaringen är här helt individuell, Luma var inte så intresserad, Emma hade verkliga svårigheter att lära sig språket, Ravee hade stora svårigheter med att prata, Hanna hade personliga problem och blev dessutom opererad för en hjärntumör och Isa hade också personliga problem samt uppenbara uttalsproblem. Den dåliga progressionen kan inte visa på att det var egenplanerade lektioner som bar skulden, för de deltog mest i traditionell undervisning.

Påskyndande av studier kan bara ske om eleven är motiverad och i fysisk och psykisk balans. Dessutom har det stor betydelse vilket förstaspråk eleven har och om han/hon har högre utbildning. Lindberg(1996:224-227) skriver att språkinläring bara delvis kan påskyndas genom att läsa mer intensivt och det visar också resultatet på progression hos SFI-eleverna i undersökningen. De eleverna som mår bra fysiskt och psykiskt och var motiverade och hade förmåga att ta till sig språket, gjorde det snabbt, medan det för andra elever tog längre tid. De elever som hade lägre utbildning hade motivation men alfabetet och uttalet skiljde sig mycket från svenskans och dessutom var de inte vana att studera. Det finns ingen klar definition på vad som menas med att lära. De olika teorierna och uppfattningarna om lärande och undervisning är mycket skiftande. Människan är en aktiv varelse som själva skapar mening och innehåll i det som förmedlas skriver Säljö(2000:23).

9.4 Svårigheter och motsägelser

Det framgick av undersökningen med enkäten att de flesta eleverna tyckte om att planera och att bestämma själva hur mycket de skulle läsa, men bara hälften tyckte det var roligt att planera. Kanske menade eleverna att själva processen med att planera inte var rolig, men de kan också ha menat att de inte uppskattade att arbeta elevplanerat. Tolkningen efter att ha observerat eleverna i klassrummet är att de menade själva planeringsprocessen, vilket framgick när de flesta svarade att de tyckte om att planera och bestämma själva. Lite motsägelsefullt tyckte hälften av eleverna att de lärde sig bättre när läraren undervisade hela tiden. Av den här motsägelsen kan utläsas att de i viss mån är osäkra på vad som förväntas av dem och vad som är bäst för dem själva. Detta kan bero på att de är vana vid att läraren är auktoritär och därför gör de som läraren tycker är bäst. Eftersom de då har provat olika tillvägagångssätt i undervisningen så svarar de att de tycker om båda sätten. Eftersom eleverna bara studerade elevplanerat under våren och sedan studerade på ett mer traditionellt sätt kan det vara orsaken till att de svarade motsägelsefullt i utvärderingen. Det kan också bero på att de helt enkelt inte förstod att svaren var motsägelsefulla. De hade troligtvis behövt mer tid för att arbeta på ett elevcentrerat sätt. Med en kontrollgrupp som arbetade traditionellt hade det varit lättare att jämföra. Elevernas utbildning i hemlandet verkar inte påverka resultatet i enkätundersökningen, inte heller deras kön.

Att arbeta elevplanerat innebär som Tholin(2001:214-224) skriver, inte bara att arbeta efter en viss sort metodik. Det är ett förhållningssätt som sätter eleven i fokus men det tar tid att arbeta in och det kan vara svårt att förmedla sättet och att klara av att bli handledare i stället för att vara den undervisande läraren. Enligt de observationer som gjordes i klassrummet var eleverna mer positiva än negativa, vilket tyder på att det trots allt är en bra metod för SFI. Alla undervisningsmetoder som har prövats i skolan har och har haft för- och nackdelar. Än har forskningen inte kommit fram till den optimala metoden som passar för alla. Kanske hade det varit bättre för några av eleverna i undersökningen att delta i vanlig traditionell undervisning men mer troligt är att de hade behövt mer tid och fortsatt individuell undervisning i formen för egenplanerad undervisning för att helt tillgodogöra sig formen för undervisning.

10. Sammanfattande kommentarer

I stort sett har det varit ett intressant arbete med egenplanerade lektioner och det är en metod eller ett synsätt som passar utmärkt för SFI. Eleverna har varit positiva och stämningen i klassen har varit mycket god. De flesta har varit mycket målmedvetna och otroligt positiva till arbetssättet. Det har varit mycket givande att arbeta med gruppen. Eftersom eleverna tillhörde en BC-grupp blev många elever efter en tid tvungna att flytta till en annan CD-grupp därför att de hade klarat sitt C-betyg. I nästa grupp tillämpades mer traditionell inläring och detta kan ha gjort eleverna något förvirrade i början eftersom det är en helt annan metodik. Ett elevplanerat arbetssätt är inte till för att påskynda inläringen av svenska som andraspråk, vilket Inger Lindberg(1996:224-227) konstaterar, bara delvis fungerar genom intensifiering. Språket lärs in oavsett metod enligt ett speciellt mönster och en kontroll av var eleven befinner sig kan göras enligt PT-metoden som man kan läsa mer om i Gisela Håkanssons artikel(2000:43-61). I och med att språkinläring är så individuell, passar ett individuellt arbetssätt som elevplanerade lektioner utmärkt på SFI. Men att arbeta elevplanerat innebär inte bara ett byte av metodik. Det innebär också ett annat förhållningssätt. Läraren behöver inta en annan roll än den ”vanliga läraren” och bli handledare istället. Det kan vara svårt att inta den rollen i början men efter ett tag kan det fungera utmärkt och det blir ett tätare samarbete mellan lärare och elev. En annan viktig sak är att det i alla grupper finns elever som tar för sig mer än andra och det finns elever som är blygare eller inte vill ta så stor plats. En mycket viktig uppgift i elevplanerad undervisning, ännu mer än i vanlig undervisning, är att ingen elev får glömmas bort. Alla måste bli sedda.

Om det här sättet att arbeta i klassen hade fortsatt tills eleverna var färdiga med sina studier är det mycket möjligt att resultatet på enkäten sett helt annorlunda ut. Byte av lärare kan vara positivt, men det kan vara svårt för eleverna att byta arbetssätt. Ett önskemål från läraren sida skulle vara att ha egentillverkat material att följa istället för de läroböcker som finns tillgängliga, men det är mycket tidskrävande och kommer därför att senareläggas. Elevplanerade lektioner är fortfarande igång på SFI, men bedrivs idag med introduktionselever. Det innebär att det har blivit en lite annorlunda utformning på undervisningen. En något enklare version därför att många elever inte kan någon svenska alls när de börjar. Eftersom det är kontinuerligt intag i klassen betyder det att det tillkommer nya elever hela tiden och därför slussas det också ut elever efterhand. Elevplanering fungerar i den här gruppen också och det är en god stämning i klassen. Har man börjat arbeta efter en sådan här metod och både lärare och elever trivs med den, är det inte önskvärt att byta ut det förhållningssättet. Syftet med uppsatsen var att dels få veta om egenplanerade lektioner kan ge bättre förutsättningar för att lära ett andraspråk som t.ex. svenska och dels för att få veta om eleverna känner sig sporrade att ta eget ansvar för sitt lärande. Genom enkäten och observationerna kan man utrona att flertalet elever blev sporrade av arbetssättet och att de trivdes med de förutsättningarna som ett elevplanerat arbetssätt ger men att det krävs mer tid och arbetsro. Eftersom eleverna på SFI i regel inte deltar i undervisningen så länge kan tiden vara en svårighet för att genomföra elevplanerade lektioner men det är en positiv utmaning. Metoden med elevplanerade lektioner har stor relevans för lärare på SFI men också för lärare i grundskolan och på gymnasiet därför att det är en metod som kan passa många lärare och

elever. I alla skolor efterfrågas det sätt att använda en didaktik som innebär att arbeta individuellt och göra eleverna delaktiga och motiverade. I skolan och på gymnasiet får eleverna ofta arbeta med olika projekt som kan vara både intressanta, utmanande och individuella men egenplanerad undervisning kan visa sig bli en intressant metod där både projekt och annat kan ingå.

12. Litteraturlista

Björklund, Boistrup, L. (2010). Att fånga lärandet i flykten. I Lindström, L., Lindberg, V.(red) *Pedagogisk bedömning*2010. Stockholm: Stockholms universitets förlag

Cummins, J.(1986,1996). I Axelsson, M.(2004) Skolframgång och tvåspråkig utbildning. Hyltenstam, K, Lindberg, I.(red) *Svenska som andraspråk*2004(s.509). Lund: Studentlitteratur.

Dewey, J. (2009). *Demokrati och utbildning*. Göteborg: Bokförlaget Daidalos AB.

Gärdenfors, P. (2010). *Lusten att förstå*. Stockholm: Författarna och Natur&Kultur

Hyltenstam, K.(red) (1996). *Tvåspråkighet med förhinder*. Lund: Författarna och Studentlitteratur

Håkansson, G. (2001) Undervisning eller inte undervisning - gör det någon skillnad? I Naucclér,K.. *Symposium 2000* 2001(s. 43-62). Stockholm: Sigma Förlag.

Håkansson, G. (2004) Utveckling och variation i svenska som andraspråk enligt processbarhetsteorin. I Hyltenstam, K, Lindberg, I (red) *Svenska som andraspråk* 2004(s.153-195). Lund: Studentlitteratur.

Lpf 94, skolverket.se

Lpo94, skolverket.se

Liedman, R.(2006). Med öppna ögon. I Romhed, R. *Ord&Bild*3-4 2006 (s.100-105). Göteborg: Tidskriften Ord&Bild.

Säljö, R.(2005)L.S: Vygotskij - forskare, pedagog och visionär. I Forsell, A.(red). *Boken om Pedagogerna* 2005(s.109-132). Stockholm: Författarna och Liber AB.

Säljö, R. (2000). *Lärande i praktiken*. Stockholm: Bokförlaget Prisma.

Tholin, J.(2001)Elevplanerad språkundervisning för 2000-talet. I Ferm, R, Malmberg, P. (utg.) *Språkboken*.2001(s.214-223. Stockholm: Liber Distribution.

Bilaga 1. Översikt elever

Namn	Ålder	Nivå	Utbildning	Språk	Timmar på SFI
Samon	41 år	C	Gymnasium, mekaniker	bulgariska turkiska	357
Emma	52 år	B	Gymnasium, frisör	bulgariska turkiska	490
Rawee	33 år	C	gymnasium	thailändska engelska	456
Gulbin	36 år	C	Högskola 4 år	Urdu, engelska	156
Melvin	31 år	C	Högskola, dataingenjör	persiska engelska	60
Luma	26 år	B	gymnasium	albanska	482
Sanna	33 år	B	gymnasium	bulgariska	354
Andrea	30 år	C	Högskola, lärare	spanska engelska	90
Albin	33 år	C	Högskola, dataingenjör	Urdu, engelska	72
Galana	28 år	B	Grundskola, frisör	albanska	363
Tonanda	41 år	B	grundskola	thailändska	405
Rosa	28 år	B	gymnasium	serbiska	123
Dora	21 år	C	gymnasium	bulgariska engelska	87
Hanna	44 år	C	gymnasium	polska	270
Isa	26 år	B	Högskola 3 år	thailändska engelska	369
Elisa	27 år	C	gymnasium	engelska	99
Maria	23 år	B	Högskola, lärare	arabiska	225
Deedee	36 år	B	Grundskola 7 år	thailändska	561
Milla	55 år	B	Grundskola 2 år	thailändska	488
Ahmed	31 år	B	8 år grundskola	arabiska	60
Robert	39 år	B	5 år grundskola	turkiska	157

Bilaga 2. Enkätundersökning

1. kvinna man
2. Vad talar du för språk?
3. Vad har du för utbildning? Grundskola _____ år
Gymnasium _____ år
Högskola _____ år
4. Vad tycker du om att planera själv?
 dåligt lite bra bra Mycket bra
5. Lär du dig bättre när läraren undervisar hela tiden?
 Ja Nej Vet inte
6. Tycker du om att bestämma själv hur mycket du ska läsa i läroboken?
 Ja Nej Vet inte
7. Tycker du att du lär dig svenska?
 Ja Nej Vet inte
8. Är det bra att du får välja om du ska läsa fort eller långsamt?
 Ja Nej Vet inte
9. Tycker du det är roligt att planera själv?
 Ja Nej Vet inte
10. Tycker du att du har fått tillräckligt med hjälp av läraren?
 Ja Nej Vet inte
11. Är du nöjd med undervisningen på SFI?
 Ja Nej Vet inte
12. Är du nöjd med din egen insats?
 Ja Nej Vet inte
13. Vad har du för mål med din utbildning på SFI?

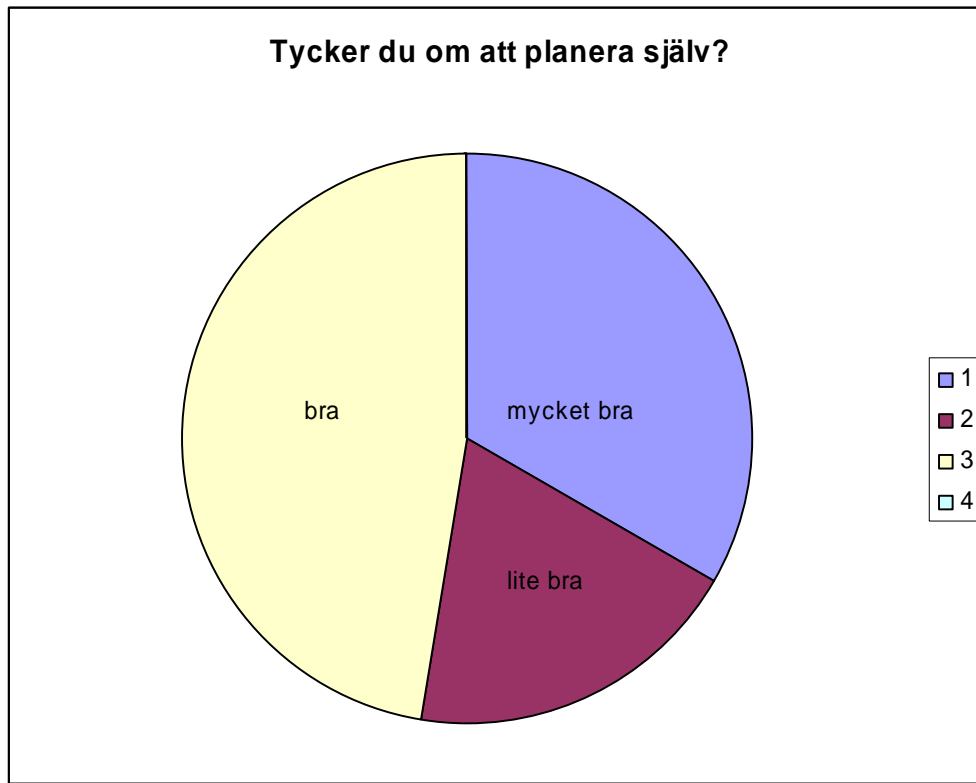
Bilaga 3. Enkät svar på frågorna 5-12

	Ja	Nej	Vet inte
5. Lär du dig bättre när läraren undervisar hela tiden?	11	6	4
6. Tycker du om att bestämma själv hur mycket du ska läsa i läroboken?	18	1	2
7. Tycker du om att lära dig svenska?	19	0	2
8. Är det bra att du får välja om du ska läsa fort eller långsamt?	16	1	4
9. Tycker du det är roligt att planera själv?	12	2	7
10. Tycker du att du har fått tillräckligt med hjälp av läraren?	20	1	0
11. Är du nöjd med undervisningen på SFI?	20	0	1
12. Är du nöjd med din egen insats?	20	0	1

Bilaga 4. Enkätfråga 1

	Dåligt	Lite bra	Bra	Mycket bra
4. Vad tycker du om att planera själv?	0	4	10	7

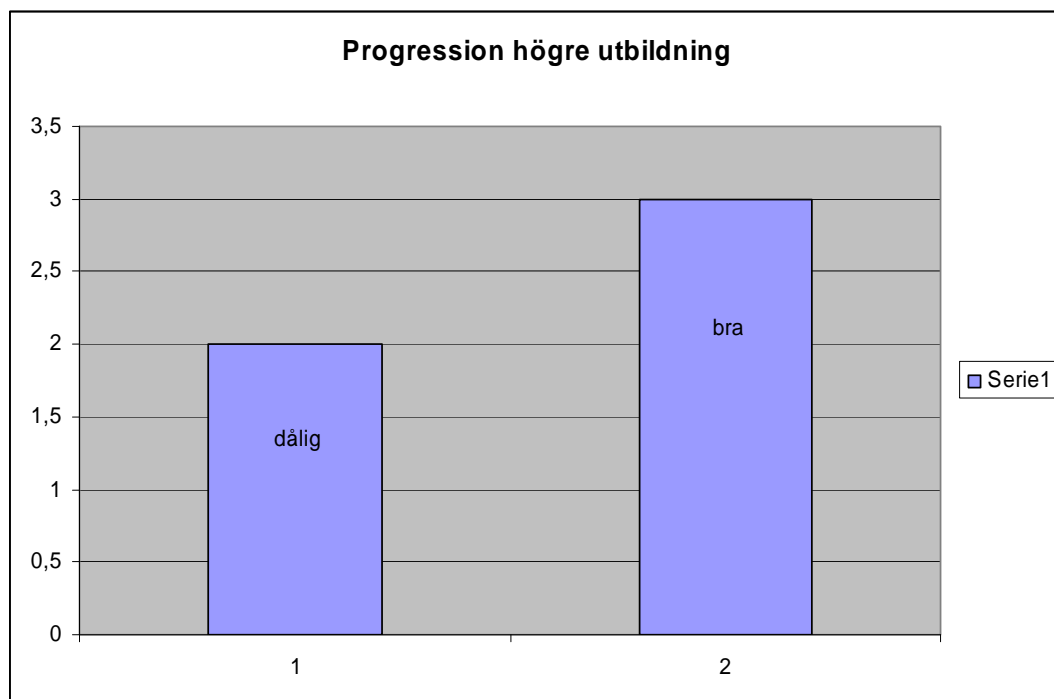
Bilaga 5. Enkätfråga 1

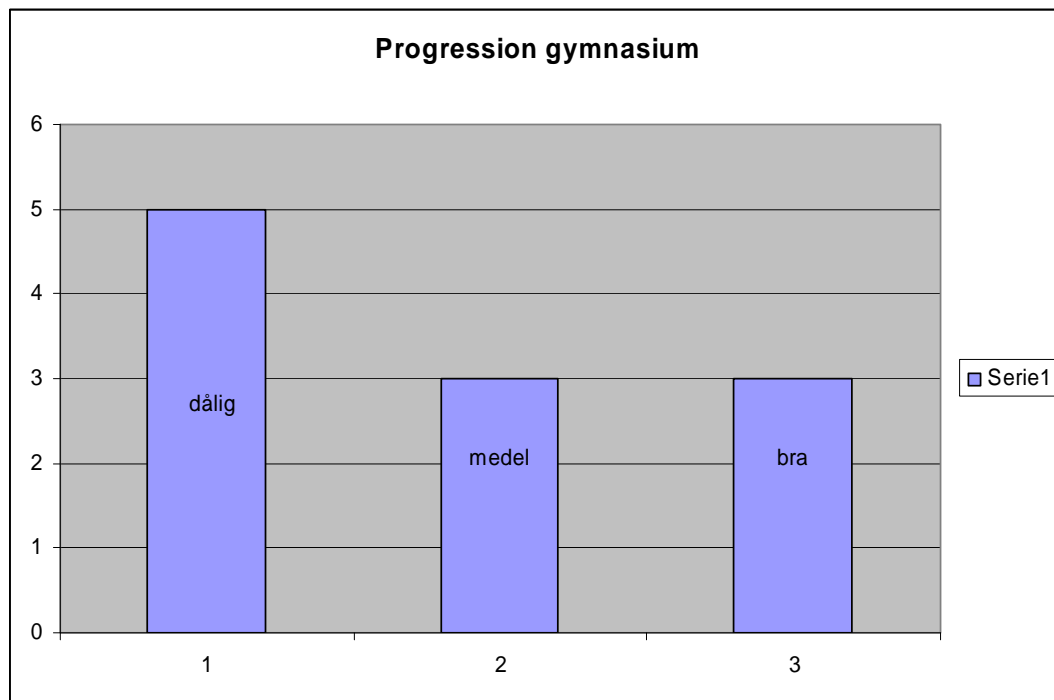
Bilaga 6. Progression

	Dålig	Medel	Bra
Högre utbildning	2		3
Gymnasium	5	3	3
Lägre utbildning	4		1

Bilaga 7. Progression högre utbildning

Bilaga 8. Progression gymnasium

Bilaga 9. Progression lägre utbildning

